

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA SHAXSGA YO'NALTIRILGAN
TA'LIM BOLALARNI UMUMIY RIVOJLANTIRISH ASOSIDIR

S.X.Ro'ziyeva

*Buxoro davlat pedagogika
instituti "Maktabgacha ta'lim" kafedrasi dotsenti*

L. Sodiqova

*Buxoro viloyat Jondor
pedagogika kolleji maxsus fan o'qituvchisi*

Annotatsiya: Maqolada Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida shaxsga yo'naltirilgan ta'lim asosida maktabgacha yoshdagi bolalarni umumiy rivojlantirish masalalari haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, harakat strategiyasi, madaniy muhit, avtoritar, demokratlashtirish, ta'lim strategiyasi, ta'lim konsepsiyasi.

Аннотация: В статье представлена информация об общем развитии дошкольников на основе лично-ориентированного обучения в дошкольных образовательных организациях.

Ключевые слова: лично-ориентированное образование, стратегия действия, культурная среда, авторитаризм, демократизация, образовательная стратегия, образовательная концепция.

Abstract: The article provides information on the general development of preschool children based on individual-oriented education in preschool educational organizations.

Key words: person-oriented education, action strategy, cultural environment, authoritarian, democratization, educational strategy, educational concept.

Mutaxassislarining ta'kidlashicha, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim ijtimoiy pedagogik ishning shunday shakllarini vujudga keltirishi kerakki, bunda har bir bola o'z imkoniyatlarini namoyon qila olishi uchun qulaylik yarata olishi, madaniy muhitni to'laligicha o'zlashtirishi va o'zining barcha quvvatlarini ro'yobga chiqarishi lozim. Bugungi kunga kelib bola shaxsga rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'lim yangicha mazmun bilan boyimoqda. Buning natijasida bolaning ehtiyojlari insoniy munosabatlar obyektida faollashmoqda. Bu o'zaro kelishuv, bir-birini

tushunish, hamkorlik hamda qo'llab-quvvatlash tamoyillariga asoslanishi kerak.

Shu munosabat bilan biz shaxsga yo'naltirilgan ta'lim ob'yektiv, sub'yektiv

munosabatlar yig'indisini har bir insonga xos bo'lgan mustaqil qadriyatlar sifatida

aniqlashga intilamiz.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim – ta'lim jarayonining asosiy obyekti o'quvchi

(talaba, tarbiyalanuvchi) bo'lib, uning shaxsi, qadr- qimmatini yuqori o'ringa

qo'yadigan, asosiy e'tiborni intellektual salohiyatini oshirish, dunyoqarashini

boyitish, ma'naviy-axloqiy tafakkurini rivojlantirishga qaratadigan pedagogik

faoliyat turi. O'qitishning zamonaviy texnologiyalarini qo'llash, o'qitish jarayonini

yagona shaklga keltirish va yuqori samaradorlikka erishishga imkon yaratadi. Endi

shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalarning nima uchun bugungi kunda dolzarb

bo'lib borayotganligi, nima uchun mazkur texnologiyalar ta'limning hozirgi kuni,

kelajagi bo'lib qolganligi hamda ularning mohiyati haqida qisqacha to'xtalamiz.

Mazkur o'qitish texnologiyasida pedagogikaning o'quvchiga munosabati

avtoritar xarakterga ega, ya'ni ta'lim jarayonida u yagona subyekt sifatida

namoyon bo'ladi, o'quvchilar esa faqatgina obyekt vazifasini bajaradi, xolos.

Boshqacha qilib aytganda avtoritar o'qitish texnologiyasida o'quvchining

tashabbusi va mustaqilligi deyarli yo'qoladi, o'qitish majburiy yo'sinda amalga

oshiriladi. Hanzugacha jahonda eng ko'p tarqalgan o'qitishning sinf-dars tizimida

mashg'ulotlari asosiy birligi dars bo'lib, u bitta fanining bitta mavzusiga bag'ishlanadi va o'qituvchi tomonidan boshqariladi.

Ta'limning milliy modelini – shaxs, davlat va jamiyat, uzluksiz

ta'lim, fan, ishlab chiqarishdan iborat 5 ta tarkibiy qismida «shaxs» asosiy tarkibiy

qism – birinchi o'rinda turadi. Boshqacha aytganda, butun ta'lim tizimi, shu

jumladan o'qitish o'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan bo'lishi lozim.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'limning

- muammoli ta'lim
- modul ta'lim
- dasturiy ta'lim
- rivojlantiruvchi ta'lim
- o'yin texnologiyalari
- interfaol ta'lim
- hamkorlik ta'limi
- tabaqalashtirilgan ta'lim
- individual ta'lim
- masaofaviy ta'lim
- mustaqil ta'lim
- innovatsiya ta'lim

kabi turlari mavjud. Avtoritar texnologiyada, pedagog

yagona subyekt sifatda namoyon bo'ladi, o'quvchilar esa faqatgina «obyekt»

vazifasini bajaradi xolos. Bunda o'quvchining tashabbusi va mustaqilligi yo'qoladi, o'qitish majburiy tarzda amalga oshiriladi. An'anaviy o'qitish asosan

bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirishga qaratilgan bo'lib, shaxsning

rivojlanishini ko'zda tutmaydi.

An'anaviy o'qitish quyidagi xususiyatlarga ega:

zo'ravonlik pedagogikasi, o'qitishning tushuntiruv-ko'rgazmali usuli, ommaviy o'qitish. An'anaviy o'qitishda avtoritarlik quyidagi shaklda namoyon bo'ladi:

o'quvchi bu hali to'la shakllanmagan shaxs, u faqat bajarishi zarur, pedagog esa - bu sardor hakam, yagona tashabbuskor shaxs. Shaxsga yo'naltirilgan ta'limda esa o'quvchi shaxsi pedagogik jarayon markaziga qo'yiladi, uning rivojlanishiga va tabiiy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishga qulay shart-sharoitlar yaratiladi. Kadrlar tayyorlash milliy dasturida O'zbekiston Respublikasidagi ta'lim tizimining milliy modeliga alohida e'tibor qaratilgan. Bu model 5 tarkibiy qismdan iborat: shaxs, davlat va jamiyat, uzluksiz ta'lim, fan, ishlab chiqarish. Bu erda ta'lim milliy modelining asosiy

tarkibiy qismi - «shaxs» birinchi o'ringa turadi. Boshqacha aytganda, butun ta'lim tizimi, shu jumladan, o'qitish shaxsga yo'naltirilgan bo'lishi lozim, Yangi munosabatlarning asosiy mazmuni, hozirgi zamon sharoitida samarali natija bermaydigan va g'ayri insoniy hisoblanadigan zo'ravonlik pedagogikasidan voz kechishdir. Muammo bu tamoyilni mutlaqlashtirishda emas, balki uning oqilona mezonlarini aniqlashdadir. Umuman olganda tarbiya jarayonida zo'ravonlik mumkin emas, ammo jazolash insonni kamsitadi, ezadi, rivojlanishini susaytiradi, unda qulchilik xususiyatlarini shakllantiradi.

Yaponiyaning zamonaviy pedagog-olimlari bolani kuniga 200 martagacha

erkalatishni tavsiya beradilar. Bu zamonaviy g'oyalarning debochasi, buyuk

ajdodimiz Al-Buxoriyning «Hadis» kitobida «Bolaga rahmdillik qilmoq, uni o'pib

quchoqlamoq haqida» yoritilgan. Shaxsga yo'naltirilgan o'qitish texnologiyalarning o'zagi shaxslar o'rtasidagi yuqori qadriyatlarga, teng huquqlilikka asoslangan munosabat hisoblanadi.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim asosida maktabgacha yoshdagi bolalarni umumiy

rivojlantirish masalalari quyidagilarda aks etadi:

✓ maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik qo'llab-quvvatlashni amalga oshirish orqali bolalarni umumiy rivojlantirishning nazariy asoslarini tadqiq

etish va ularning umumiy xususiyatlari bilan bog'liq holda pedagogik yordam

ko'rsatishning mavjud darajasi va shart-sharoitlariga tayanish;

✓ bugungi kunda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasiga tayanilgan

holda maktabgacha ta'lim-tarbiyani jarayonini tashkil etish, bu jarayonda

bolalarning subyekt sifatida namoyon bo'lishlarini ta'minlash, ularni har tomonlama rivojlantirishga erishish, umumiy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishni

ustuvor maqsadga aylantirish;

✓ maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanadigan bolalar birinchi navbatda tarbiyachining pedagogik qo'llab-quvvatlashiga ehtiyoj sezishlarini

hisobga olish;

✓ bolalarni pedagogik qo'llab-quvvatlash orqali ularni umumiy

rivojlantirish jarayonining mazmunini bolaning qiziqishlari, intilishlari va ehtiyojlariga mos tarzda tanlash va amalga oshirish.

Bola shaxsini rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'lim – tarbiyalanuvchining fikrlash va

harakat strategiyasini inobatga olgan holda uning shaxsi, o'ziga xos xususiyatlari,

qobiliyatini rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'limdir.

Mashg'ulotlar jarayonida pedagogik texnologiyalar talablari asosida o'quv

maqsadlariga erishiladi. Ilmiy-texnik taraqqiyot jadallashgan davrda ta'lim

samaradorligi, asosan tarbiyalanuvchining o'qitish, tarbiyalash jarayonidagi

o'rni, tarbiyachining unga bo'lgan munosabatiga bog'liq bo'ladi.

Shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalarda bola pedagogik jarayon markaziga

qo'yiladi, uning rivojlanishiga va tabiiy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishga qulay shart-sharoitlar yaratiladi. Bunda butun ta'lim tizimi, shu jumladan,

o'qitish shaxsga yo'naltirilgan bo'lishi lozim.

Ta'lim-tarbiya jarayonida har bir bolani shaxs sifatida tan olish, uning yosh

xususiyatlari, qiziqishlari, ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda bilim, ko'nikma va

malakalarni shakllantirish hozirgi kunning talabi hisoblanadi. "Bolalarning shaxsga

yo'naltirilgan o'zaro ta'sirini ta'minlaydigan rivojlanish muhiti mustaqillikning

rivojlanishiga hissa qo'shadi. Agar bola o'z qiziqishlarini, ehtiyojlarini bermalol

anglasa, o'z xohish-irodasini namoyon qilsa, uning faoliyati kuchli motivatsiyaga

ega bo'ladi, u hissiy jihatdan to'yingan va psixologik jihatdan qulaydir".

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – T.: "O'zbekiston", 2017.

2. Qodirova F.R., Toshpo'latova Sh.Q., Kayumova N.M., A'zamova M.N.
"Maktabgacha pedagogika" Darslik "Tafakkur" –T.: 2019.